

формування нових соціальних цінностей. Необхідно звернути увагу населення на те, що неконтрольована пристрасть до покупок це не привід для насмішок та зневажливого ставлення. Це причина задуматись про те, що шопоголізм не просто примха, а велика проблема, яку потрібно визнати та вирішувати спільно фахівцям різного профілю [3].

Шопінг – адикту у рамках самопомоги є сенс порекомендувати змістити фокус уваги із сфери покупок та сервісних послуг на роздуми про розвиток своїх потенційних здібностей, пріоритетних цілей та основної мети у житті, не пов'язаних з переживаннями щодо шопінгу. Такі настанови здатні реально привести шопінг – адикта до висновку про те, що справжнє задоволення людина одержує не від того, чим вона володіє, а від того, що вона робить та який слід в житті за собою залишить.

Отже, звернення до проблеми оніоманії дозволило виділити основні напрями роботи соціального працівника: організація дозвілля і рекреаційної діяльності; створення фронту протидії інформації, яка зомбує населення та формування у населення духовних (нематеріальних) цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Афанасьев В. С. Социология девиантного (отклоняющегося) поведения. Учебное пособие / В. С. Афанасьев, Я. И. Гишинский. – СПб., 1993. – 167 с.
2. Григорий С. Страсть к покупкам получила научное объяснение [Электронный ресурс] / С. Григорий// Utro.ru. – 2005. – №341. – Режим доступа: <http://www.utro.ru/articles/2005/12/07/502003.shtml>
3. Дмитриева Н. В. Проблемы возникновения и развития шопоголизма / Н. В. Дмитриева, Ц. П. Короленко, Л. В. Левина // Психология: Историко – критические обзоры и современные исследования. – 2012. – № 2-3. – С. 27 - 30
4. Кабанова И. В. Повседневность шопоголика / И. В. Кабанова // Известия Саратовского университета. Новая серия. Сер.: Филология. Журналистика. – 2011. – Вып. 2. – С. 73 - 75
5. Когда шопинг превращается в болезнь [Электронный ресурс] / Simplybeauty. – Режим доступа: <http://www.simplybeauty.ru/shoping/35.html>
6. Криксунова И. Шопоголики: мания безудержных покупок [Электронный ресурс] / И. Криксунова // Фонтанка.ру. – 2012. – №105. – Режим доступа: <http://www.fontanka.ru/2012/06/04/105/>
7. Леонова Л. Г. Вопросы профилактики аддиктивного поведения в подростковом возрасте / Л. Г. Леонова, Н. Л. Бочкарева. – Новосибирск: Новосибирский медицинский институт, 1998. – 60 с.
8. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.
9. Орлова А.Е. Шопинг, который вас разоряет / А. Е. Орлова. – М.: Вече, 2007. — 175 с.
10. Шевченко О. Залежність від магазину: шопоголіки/ О. Шевченко // Тернопільський оглядач. – 2008. – 16 травня. – С. 27
11. Шопоголізм [Электронный ресурс] / Моё здоровье . – Режим доступа: <http://my-health.ru/content/63-shopogolizm>
12. Шопингомания — блажь или зависимость? [Электронный ресурс] / Волшебство Фиолетовой Леди. – Режим доступа: <http://violet-lady.ru/shopingomaniya-blazh-ili-zavisimost/>

Товстюк Т.

Науковий керівник – доц. Свідерська Г.М.

«ІДЕАЛЬНИЙ» ОБРАЗ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ В ПСИХОЛОГІЇ

Постановка суспільної проблеми. Сьогодні людина, яка прагне досягнути успіху в житті, яка намагається стати незалежною, як би це дивно не звучало, повинна собі намалювати «рамки» власної відповідальності. Всі ми бачимо, як сучасний світ вимагає від кожного з нас відповідальних думок, рішень і вчинків, але часто ми не розуміємо, як саме нам чинити. Інколи в нас не вистачає сміливості для того, щоб вчинити відповідально, а інколи тягар відповідальності виснажує нашу свідомість докорами сумління і обов'язками, які нам не під силу. Як наслідок - безсоння, розчарування у собі, зниження самооцінки, душевні страждання. Для того, аби зрозуміти «рамки» відповідальності, в яких людина буде відчувати себе комфортно, ми вважаємо доцільним дослідити «ідеальний» образ відповідальної людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені, які займаються проблемою відповідальності, торкаються й питання образу відповідальної людини. Так, О.А. Безрукова вивчає портрет відповідальної людини в соціологічному вимірі, А.В. Кувшинова й Д.С. Літвінова досліджують позитивну й негативну форми відповідальності [8, 4]. В.С.Афанасенко, Ю.М. Ширококов і В.Д. Кислий намагаються з'ясувати оптимальну відповідальну поведінку особистості, а Л. І. Дементій визначає оптимальний тип відповідальності людини [1, 7].

Формулювання мети статті. Як бачимо, проблема відповідальності індивіда є актуальною та недостатньо дослідженою у психології. Для того, щоб особистість мала можливість гармонізувати власне життя, емоційний стан і розвиток, ми вважаємо за необхідне дослідити «ідеальний» образ відповідальної людини, що дозволить кожній особі визначати вектор становлення власної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи проблематику відповідальності, ми прийшли до висновку, що досить важливим є виділення характеристик «ідеального» образу відповідальної людини як суб'єкта діяльності. З цією метою ми спробували скласти схему такої діяльності, спираючись на загальноприйнятну схему діяльності за О. М. Леонтьєвим (див. рис.1).

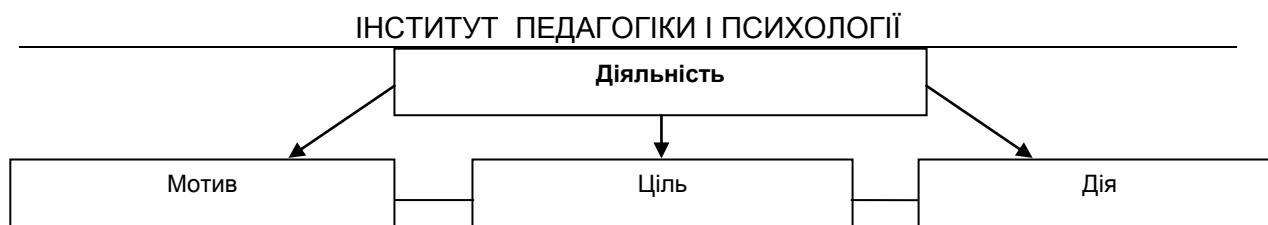

Рис. 1. Структура діяльності (за О. М. Леонтьєвим)

Для початку вважаємо, що важливо встановити об'єкт і суб'єкт відповідальної діяльності. За визначенням К. Муздибаєва, «об'єкт – це те, за що несуть відповідальність», а «суб'єктом відповідальності можуть бути окремі особистості, колектив або велика соціальна спільнота, одним словом, усі ті, чия діяльність підлягає оцінці» [2, с.127].

Людина стає суб'єктом відповідальності лише в тому випадку, коли реалізовує відповідальну діяльність або бездіяльність у ситуації, яка такої потребує. Насправді, відповідальність є тим унікальним психічним феноменом, який може проявлятися у бездіяльній поведінці.

Для того, щоб проаналізувати особливості відповідальної людини, варто повернутися до схеми діяльності. Для початку ми спробуємо зрозуміти *мотиви* відповідальної людини. Загалом виявляють наступні мотиви [5]:

1) Сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, які викликають активність людини і визначають її спрямованість;

2) Предмет, об'єкт (матеріальний або ідеальний), що спонукає і визначає вибір спрямованості діяльності;

3) Усвідомлена причина, яка лежить в основі вибору дій особистості.

Ознайомившись із даною класифікацією мотивів, ми дійшли до висновку, що у відповідності до поданих мотивів можна представити рівневу типологію відповідальності у людей. Відповідно:

Низький рівень відповідальності – спостерігається в людей, у яких викликають і визначають спрямованість активності переважно сукупність зовнішніх або внутрішніх умов. Тобто інші люди, певний збіг обставин або критична ситуація.

До середнього рівня відповідальності відносять людей, котрі мотивують і скеровують власну діяльність заради отримання певної винагороди (матеріальної або ідеальної). Такий тип людей відрізняється від попереднього тим, що намагається відштовхуватися від власних інтересів і поглядів.

Високий рівень відповідальності – характерний для людей, які в основі вибору дій мають усвідомлену причину. На даному рівні людина враховує вже не лише власні інтереси, але й інтереси інших людей.

Отже, відповідальній людині притаманний високий рівень відповідальності і провідним мотивом її діяльності є усвідомлена причина, яка лежить в основі вибору дій особистості.

Ціль – другий структурний компонент відповідальності як діяльності. Під ціллю розуміють мисленнєво створена модель майбутнього результату діяльності [6].

Ми вважаємо доцільним розглядати дві групи цілей:

1. Уникнення безвідповідальності: а) в результаті уникнути проблем або конфлікту з соціумом; б) в результаті власної діяльності не вирізнятися від більшості людей.

2. Прояв відповідальності: а) реалізація себе як людини соціально активної; б) реалізація себе як людини високоморальної.

Так, провідною ціллю відповідальної діяльності людини відповідальної повинна бути реалізація себе як людини високоморальної. Оскільки відповідальність є моральною якістю, яку не можна нав'язати, а можна лише виховати.

Дія як сукупність процесів, у ході яких реалізується попередньо створена ціль, є проявом відповідальної поведінки.

Відповідальна поведінка – це поведінка, при якій людина бере на себе (особисто) конкретні зобов'язання і виконує їх належним чином. Відповідальна поведінка передбачає усвідомлене і неухильне виконання взятих на себе зобов'язань, розумне дотримання прийнятих моральних і правових норм, готовність тримати звіт перед собою і зовнішніми інстанціями за свої дії та вчинки [4].

Як зазначають В. С. Афанасенко, Ю. М. Ширококов і В. Д. Кислий, для відповідальних особистостей характерне дотримання групових норм, моралі, згуртованості. Вони товариські, урівноважені, розсудливі, витривалі, більш слухняні і в той же час більш незалежні. Їм не властиві боязкість, психологія жертви, образливість, цинічність і ворожість, вони самостійні і впевнені [1]. Тобто людина, яка діє відповідально, сприяє власному особистісному розвитку, а в подальшому особистісний розвиток впливає на становлення відповідальності особистості.

Відповідальна людина володіє соціально важливою якістю: здатністю взяти провину на себе за негативні наслідки недобросовісно виконаної дорученої справи, не звинувачувати в недоліках, прорахунках, бідах оточуючих. Відповідальна людина - обов'язкова людина, що відповідає не тільки за свою справу, а й за своє слово. Це людина честі і високої гідності. В давнину таких людей називали аристократами духу. Діти та молодь вибирають ці якості в сім'ї, від батьків, що називається «з молоком матері» [3].

Висновки. Отже, провівши невелике теоретичне дослідження «ідеального» образу відповідальної людини, ми визначили, що така людина повинна реалізовувати відповідальність у трьох напрямках: діяльнісному, поведінковому та емоційно-почуттєвому. В результаті проведеного нами дослідження було виявлено портрет відповідальної особистості. Так, відповідальною людиною можемо назвати ту, котра: 1)

поважає себе та інших; 2) реально оцінює власні сили; 3) усвідомлює потребу взяти на себе зобов'язання; 4) в будь-якому випадку готова нести відповідь за власні вчинки; 5) відчуває відповідальність перед соціумом, собою і власною совістю; 6) відчуває і несе відповідальність за себе та інших людей; 7) відчуває відповідальність в теперішньому за власне майбутнє (майбутнє іншої людини).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасенко В. С. Відповідальність як риса особистості [Електронний ресурс] / В. С. Афанасенко, Ю. М. Широбоков, В. Д. Кислий // Психологія – 2009 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzkhups/2009_2/Afanasen.pdf
2. Баранова С. В. Відповідальність особистості як складова особистісної зрілості / С. В. Баранова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 26 (29). – С. 126-133.
3. Борисова Т. С. Ответственность – качество родом из детства / Т. С. Борисова // Народное образование. – 2010. – №5. – С.246-251.
4. Кувшинова А. В. Формування відповідальності як основа морального виховання / А. В. Кувшинова, Д. С. Літвінова // Духовність особистості. — 2012. - Вип. 2. — С. 72-77.
5. Фізіологія і психологія праці: підручник / За загал. ред. Я. В. Крушельницької. - К.: КНЕУ, 2003 - 367 с.
6. Основи психології: Підручник / За загал. ред. І. С. Вітенко. - Вінниця: Нова книга, 2001. - 255 с.
7. Дементий Л. И. Ответственность как способ жизни / Л. И. Дементий // Методологические проблемы современной психологии: иллюзии и реальность. - Томск, Том. гос. ун-т, 2004. — С. 116-120.
8. Безрукова О. А. Відповідальність у соціологічному вимірі / О. А. Безрукова // Соціологія. – 2011. – Вип. 165. – Т. 177. – С. 5-8.

Штокало О.

Науковий керівник – проф. Кодлюк Я. П.

ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. В умовах інформаційного суспільства поряд із засвоєнням базових знань перед сучасною освітою постає завдання навчити учнів вчитися, виробити потребу в навчанні упродовж життя. Актуалізується ще одна функція навчального процесу – навчити людину використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності – професійній, громадсько-політичній, побутовій та ін. У педагогічній науці активно обговорюються шляхи вдосконалення системи освіти через упровадження компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень. Наявний науковий фонд свідчить про те, що проблема використання підручника як засобу формування інформаційної компетентності молодших школярів розглядалася вченими аспектно. Так, наприклад, розкрито зміст і структуру предметних компетентностей (О. Пометун, А. Хуторський та ін.); обґрунтовано умови формування ключових компетентностей (О. Савченко, Я. Кодлюк, Л. Хорунжа та ін.); виділено пріоритетні підходи, принципи та методи цієї діяльності (О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун та ін.); визначено етапи формування компетентностей (С. Трубачева, П. Хоменко, Г. Цукерман та ін.); уточнено критерії сформованості компетентностей (Н. Байдацька, А. Давидов, С. Раков та ін.).

Проблема вміння працювати з підручником розкрита у працях Я. Кодлюк, О. Янченко, Л. Соколовської.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – уточнити поняття «інформаційна компетентність» та розкрити шляхи її формування в учнів початкової школи засобами підручника.

Основна частина. З'ясуємо насамперед структуру компетентності. Узагальнивши різні підходи науковців (Н. Бібік, Я. Кодлюк, О. Савченко, А. Хуторський та ін.), виділяємо такі компоненти зазначеного новоутворення: мотиваційний, змістовий, процесуальний. Вони функціонують у цілісній системі процесу навчання. Враховуючи наведене вище положення, у структурі інформаційної компетентності ми також виділяємо три компоненти – змістовий, процесуальний та мотиваційний (див. табл. 1).

Таблиця 1

Структурні компоненти інформаційної компетентності молодших школярів

Структурні компоненти інформаційної компетентності	Зміст структурних компонентів інформаційної компетентності
Змістовий	знання про роль інформації в житті людини; про способи пошуку, опрацювання та збереження інформації; про інформаційну компетентність як цінність в умовах інформаційного суспільства
Процесуальний	вміння відшукувати (у підручнику, тексті, бібліотеці, з різних джерел), опрацювати (аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне) та зберігати інформацію (ведення читацьких щоденників, словників нових слів, власної бібліотеки)
Мотиваційний	усвідомлення ролі інформації у житті людини